

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΕΣ ΥΠΟΥΡΓΟΙ Αποφάσεις CM/Del/Dec(2019)1362/H46-10

1362η σύνοδος, 3-5 Δεκεμβρίου 2019 (DH)

H46-10 Ομάδα υποθέσεων Sakir κατά Ελλάδος (αριθ. προσφυγής 48475/09)

Εποπτεία της εκτέλεσης των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου

Έγγραφα αναφοράς

CM/Notes/1362/H46-10

Αποφάσεις

Οι Αναπληρωτές

1. υπενθυμίζουν ότι αυτή η ομάδα υποθέσεων αφορά την αποτυχία των αρχών να διεξάγουν αποτελεσματική έρευνα για επιθέσεις κατά μεταναστών, συμπεριλαμβανομένου του ενδεχομένου ύπαρξης ρατσιστικών κινήτρων,

Όσον αφορά τα ατομικά μέτρα

2. υπενθυμίζοντας ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, η υποχρέωση του καθ' ου Κράτους να διεξάγει αποτελεσματική έρευνα, μεταξύ άλλων για το ενδεχόμενο ύπαρξης ρατσιστικών κινήτρων σε μια πράξη βίας, είναι μια υποχρέωση συμπεριφοράς και όχι αποτελέσματος,

3. όσον αφορά την υπόθεση *Sakir κατά Ελλάδος*, παρατηρούν ότι, μετά την έκδοση της απόφασης του Δικαστηρίου, ξεκίνησε νέα έρευνα σχετικά με την επίθεση κατά του προσφεύγοντος · επιπλέον, παρατηρούν ότι, καθώς δεν ήταν δυνατόν ο εντοπισμός του προσφεύγοντος και οι αρχές δεν μπορούσαν να λάβουν την κατάθεσή του σχετικά με την επίθεση, η διερεύνηση της υπόθεσης δεν συνεχίστηκε · καλούν τις αρχές να παράσχουν περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με άλλες ανακριτικές ενέργειες που μπορούν να γίνουν, ιδίως την κλήτευση και την εξέταση άλλων μαρτύρων, ούτως ώστε να καλυφθούν τα κενά της έρευνας που επισήμανε το Δικαστήριο,

4. όσον αφορά την υπόθεση *Gjikondi κ.λπ. κατά Ελλάδος*, παρατηρούν ότι, σύμφωνα με την αρχή *ne bis in idem*, η οποία κατοχυρώνεται στη Σύμβαση, το ελληνικό ποινικό δίκαιο δεν επιτρέπει την επανεξέταση της υπόθεσης μετά την αθώωση του κατηγορουμένου παρά μόνο υπό πολύ συγκεκριμένες προϋποθέσεις, οι οποίες δεν πληρούνται στην παρούσα υπόθεση · παρατηρούν, ως εκ τούτου, ότι δεν είναι δυνατή η διεξαγωγή νέας έρευνας και ότι δεν φαίνεται να είναι εφικτή η λήψη άλλων ατομικών

μέτρων · αποφασίζουν να κλείσουν την εξέταση της υπόθεσης αυτής και υιοθετούν την Τελική Απόφαση CM/ResDH(2019)366,

Όσον αφορά τα γενικά μέτρα

5. χαιρετίζουν τις συνεχιζόμενες προσπάθειες και την αποφασιστικότητα που επιδεικνύουν οι αρχές, που αντανακλώνται στο ευρύ φάσμα μέτρων που έχουν ληφθεί, για την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους, ιδίως την επιμόρφωση αστυνομικών και εισαγγελέων και τη μεθοδολογική καθοδήγηση που παρέσχε στους εισαγγελείς της χώρας ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου,
6. εν προκειμένω, ενθαρρύνουν τις αρχές να συνεχίσουν την επιμόρφωση εισαγγελέων και δικαστών στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την εφαρμογή της νομοθεσίας περί εγκλημάτων μίσους προκειμένου να εξασφαλιστεί η διατηρησιμότητα της προόδου που έχει επιτευχθεί, ενδεχομένως αξιοποιώντας την τεχνογνωσία του Συμβουλίου της Ευρώπης σε αυτό τον τομέα,
7. σημειώνουν, επιπλέον, με ενδιαφέρον τα θετικά συμπεράσματα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) το 2019 σχετικά με την εφαρμογή από τις ελληνικές αρχές της σύστασής της να αποτελεί από την αρχή αναπόσπαστο μέρος των ερευνών και των δικαστικών διαδικασιών το ζήτημα της ύπαρξης ρατσιστικών κινήτρων σε υποθέσεις βίαιων περιστατικών,
8. έχοντας υπόψη τα επίσημα στατιστικά στοιχεία που παρασχέθηκαν, καλούν τις αρχές να παράσχουν λεπτομερέστερα και επικαιροποιημένα στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη ρατσιστική βία, συμπεριλαμβανομένων πληροφοριών σχετικά με τα αποτελέσματα που έχουν επιτευχθεί στον τομέα αυτό,
9. αποφασίζουν να συνεχίσουν την εποπτεία της υπόθεσης *Sakir κατά Ελλάδος* σύμφωνα με την κανονική διαδικασία.

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΕΣ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

Σημειώσεις επί της ημερήσιας διάταξης

CM/Notes/1362/H46-10

1362η σύνοδος, 3-5 Δεκεμβρίου 2019 (DH)

Ανθρώπινα Δικαιώματα

H46-10 Ομάδα υποθέσεων Sakir κατά Ελλάδος (αριθ. προσφυγής 48475/09)

Εποπτεία της εκτέλεσης των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου

Έγγραφο αναφοράς

DH-DD(2019)1115, CM/Del/Dec(2017)1302/H46-12

Αρ. προσφυγής	Υπόθεση	Ημερ/νία απόφασης	Κατέστη οριστική στις	Ένδειξη ταξινόμησης
48475/09	Sakir	24.3.2016	24.6.2016	Πολύπλοκο πρόβλημα
17249/10	Gjikondi κ.λπ.	21.12.2017	21.3.2018	

Περιγραφή των υποθέσεων

Αυτή η ομάδα υποθέσεων αφορά την παραβίαση από τις αρχές της υποχρέωσής τους που απορρέει από τη Σύμβαση να διεξαγάγουν αποτελεσματική έρευνα σχετικά με βίαιες επιθέσεις κατά μεταναστών που είχαν ως αποτέλεσμα σωματική βλάβη (*Sakir κατά Ελλάδος*) ή το θάνατο του θύματος (*Gjikondi κ.λπ. κατά Ελλάδος*). Ειδικότερα, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι αρχές δεν διερεύνησαν το ενδεχόμενο ύπαρξης ρατσιστικών κινήτρων στις επιθέσεις αυτές.

Στην υπόθεση *Sakir κατά Ελλάδος*, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι αστυνομικές αρχές δεν ζήτησαν να μάθουν αν η κατάσταση της υγείας του προσφεύγοντος, μετά την επίθεση που δέχθηκε από αγνώστους στην Αθήνα το 2009 και τη νοσηλεία του, επέτρεπε να τεθεί υπό κράτηση ενόψει της απέλασής του (παραβίαση του άρθρου 3 ως προς το ουσιαστικό του σκέλος). Το Δικαστήριο επίσης έκρινε ότι ο προσφεύγων δεν διέθετε αποτελεσματική προσφυγή για να εκθέσει τα παράπονά του σχετικά με τις συνθήκες κράτησής του (παραβίαση του άρθρου 13). Επίσης, επισήμανε ελλείψεις στην έρευνα που διεξήχθη σχετικά με την επίθεση που είχε δεχθεί, ιδίως ως προς τη συλλογή και την αξιολόγηση των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων από τις αρχές. Επιπλέον, επισήμανε ότι, αν και η επίθεση είχε τα χαρακτηριστικά ρατσιστικής βίας, οι αστυνομικές και δικαστικές αρχές αντιμετώπισαν την υπόθεση ως μεμονωμένο περιστατικό, παρόλο που διεθνείς μη κυβερνητικές οργανώσεις και εθνικοί φορείς στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είχαν επισημάνει το φαινόμενο της ρατσιστικής βίας, ιδίως στην Αθήνα, από ομάδες εξτρεμιστών που συχνά έχουν σχέσεις με το κόμμα της Χρυσής Αυγής (παραβίαση του άρθρου 3 ως προς το διαδικαστικό του σκέλος).

Στην υπόθεση *Gjikondi κ.λπ. κατά Ελλάδος*, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι αρχές δεν διεξήγαγαν αποτελεσματική έρευνα σχετικά με τη θανάσιμη επίθεση που δέχθηκε συγγενής των προσφευγόντων από άγνωστο το 2004. Ειδικότερα, έκρινε ότι οι αρχές

δεν αντιμετώπισαν την υπόθεση με τη δέουσα επιμέλεια, δεν επέτρεψαν στους προσφεύγοντες να συμμετάσχουν στον απαιτούμενο βαθμό στη σχετική έρευνα και δεν εξέτασαν το ενδεχόμενο ύπαρξης ρατσιστικών κινήτρων πίσω από την επίθεση (παραβίαση του άρθρου 2 ως προς το διαδικαστικό του σκέλος).

Πρόοδος εκτέλεσης

Τα θέματα που αφορούν τις συνθήκες κράτησης στα κρατητήρια των αστυνομικών τμημάτων και την έλλειψη αποτελεσματικής προσφυγής (παραβιάσεις των άρθρων 3 και 13) εξετάστηκαν στο πλαίσιο της ομάδας υποθέσεων *Σιάσιος κ.λπ. κατά Ελλάδος*, η εξέταση της οποίας έκλεισε με την Τελική Απόφαση CM/Res/DH(2018)224.

Παρασχέθηκαν πληροφορίες στις 15 Ιουνίου 2017 (*Sakir κατά Ελλάδος*, DH-DD(2017)702) και τις 6 Δεκεμβρίου 2018 (*Gjikondi κ.λπ. κατά Ελλάδος*, DH-DD(2018)1230). Στις 4 Οκτωβρίου 2019 υπεβλήθη κοινή Έκθεση Δράσης (DH-DD(2019)1115), η οποία συνοψίζεται ως εξής:

Ατομικά μέτρα

Υπόθεση Sakir κατά Ελλάδος

Σε συνέχεια της απόφασης του Δικαστηρίου, στις 28 Νοεμβρίου 2016 η υπόθεση του προσφεύγοντος ανατέθηκε εκ νέου στον Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών, ο οποίος διέταξε αμέσως τον αρμόδιο αστυνομικό διευθυντή να αρχίσει νέα προανάκριση σχετικά με την επίθεση κατά του προσφεύγοντος. Στο πλαίσιο αυτό, ο προσφεύγων κλητεύθηκε να καταθέσει ως μάρτυρας. Όμως, δεν βρέθηκε στη διεύθυνση που είχε δώσει και οι δικηγόροι που είχε διορίσει είχαν χάσει κάθε επαφή μαζί του. Ως εκ τούτου, ο εισαγγελέας έθεσε την υπόθεση στο αρχείο. Οι αρχές επισήμαναν ότι, με δεδομένη αυτή την κατάσταση, καθώς και το χρόνο που είχε παρέλθει από τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, δεν φαινόταν δυνατή η επανεξέταση της υπόθεσης.

Υπόθεση Gjikondi κ.λπ. κατά Ελλάδος

Οι αρχές παρατήρησαν ότι το Δικαστήριο έκρινε ότι η έρευνα σχετικά με το θάνατο του συγγενούς των προσφευγόντων δεν υπήρξε αποτελεσματική για τους εξής λόγους: (α) η διάρκεια της προκαταρκτικής εξέτασης υπήρξε υπερβολική, ενδεχομένως υπονομεύοντας την αποτελεσματικότητά της, (β) οι συγγενείς του θύματος δεν

συμμετείχαν στην έρευνα και τη δικαστική διαδικασία και (γ) οι αρχές δεν ερεύνησαν αν ο κατηγορούμενος (I.L.) είχε ρατσιστικά κίνητρα. Οι αρχές παρατήρησαν ότι όλες αυτές οι ατέλειες αφορούσαν τις πράξεις για τις οποίες κατηγορείτο ο I.L., ο οποίος αθώωθηκε με τελεσίδικη απόφαση. Σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, επανεξέταση της υπόθεσης μετά την αθώωση του κατηγορουμένου είναι δυνατή μόνο για συγκεκριμένους λόγους, ιδίως εάν διαπιστωθεί ότι η απόφαση βασίστηκε σε πλαστά αποδεικτικά στοιχεία ή λόγω παράβασης καθήκοντος δικαστή. Αφού στην υπόθεση *Gjikondi* δεν πληρούνται αυτές οι προϋποθέσεις, και λαμβανομένου υπόψη ότι έχουν παρέλθει 14 χρόνια από το θανάσιμο περιστατικό, οι αρχές θεωρούν ότι δεν είναι απαραίτητο κάποιο ατομικό μέτρο.

Γενικά μέτρα

Σε συνέχεια των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, οι αρχές έλαβαν μια σειρά μέτρων για την αποτροπή παρόμοιων παραβιάσεων (για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. CM/Notes/1302/H46-12).

Νομοθετικά μέτρα

Με το άρθρο 21 του ν. 4356/2015 τροποποιήθηκε ο ορισμός του εγκλήματος μίσους («έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά») του άρθρου 81Α του Ποινικού Κώδικα. Δεν απαιτείται πλέον να υποκινήθηκε ο δράστης από μίσος κατά του θύματος λόγω της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας κ.λπ. του θύματος. Εάν η επιλογή του θύματος από το δράστη έγινε λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, θρησκείας, γενεαλογικών καταβολών, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου ή αναπηρίας, αυτό αρκεί ώστε η πράξη να χαρακτηριστεί έγκλημα μίσους.

Επιπλέον, το άρθρο 82Α του Ποινικού Κώδικα προβλέπει επανυξημένες ποινές για εγκλήματα μίσους.

Οι αρχές επίσης επισήμαναν ότι τα θύματα ρατσιστικής βίας, καθώς και οι μάρτυρες περιστατικών με ρατσιστικά κίνητρα, μπορούν να λάβουν άδεια παραμονής στη χώρα. Τα θύματα μπορούν επίσης να λάβουν αποζημίωση βάσει της οικείας νομοθεσίας.

Επίσης, με τον ν. 4478/2017 ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία η Οδηγία 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου

2012 για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας

Εξειδίκευση αστυνομικών και εισαγγελέων που διερευνούν εγκλήματα μίσους

Εντός της Ελληνικής Αστυνομίας συστάθηκαν δύο τμήματα που ειδικεύονται στην καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας, ένα στην Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής και ένα στην Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης, με σκοπό τη διερεύνηση ρατσιστικών εγκλημάτων. Συνολικά έχουν επιφορτιστεί με την ίδια αποστολή 68 γραφεία (5 στην Αθήνα και 63 σε περιφερειακό επίπεδο). Επίσης, οι αστυνομικές αρχές τηρούν στατιστικές με τον αριθμό των καταγγελλόμενων υποθέσεων που παρουσιάζουν ρατσιστικά χαρακτηριστικά.

Στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, την Πάτρα και το Ηράκλειο έχουν διοριστεί ειδικοί εισαγγελείς αρμόδιοι για τη ρατσιστική βία. Έχει δημιουργηθεί τηλεφωνική γραμμή που λειτουργεί σε 24ωρη βάση και διαδικτυακή πλατφόρμα για την καταγγελία περιστατικών ρατσιστικής βίας.

Χάραξη πολιτικής και οικοδόμηση δυναμικού για την καταπολέμηση των εγκλημάτων βίας

Με τον ν. 4356/2015 συστάθηκε το Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, ένα συμβουλευτικό διυπουργικό όργανο με έργο το σχεδιασμό πολιτικών πρόληψης και καταπολέμησης του ρατσισμού και την προώθηση πρωτοβουλιών για τη διασφάλιση της προστασίας ατόμων και ομάδων από εγκλήματα μίσους.

Εντός του Υπουργείου Δικαιοσύνης συστάθηκε ομάδα εργασίας αποτελούμενη από αντιπροσώπους όλων των εμπλεκόμενων στον τομέα, με σκοπό τη συγκέντρωση και ενοποίηση στοιχείων σχετικά με τα ρατσιστικά περιστατικά.

Μέτρα ευαισθητοποίησης

Το Δεκέμβριο του 2018 ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου εξέδωσε εγκύκλιο προς όλους τους εισαγγελείς της χώρας υπενθυμίζοντάς τους τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από τη Σύμβαση και το Σύνταγμα και καλώντας τους να διερευνούν τα κίνητρα κάθε βίαιης πράξης και να επιδεικνύουν την αρμόζουσα αυστηρότητα όταν αντιμετωπίζουν βίαιες πράξεις με ρατσιστικά κίνητρα.

Το Υπουργείο Δικαιοσύνης συνεργάζεται στενά με το Συμβούλιο της Ευρώπης και τον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) για την καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας. Σε αυτό το πλαίσιο, τον Ιούνιο του 2015 διοργάνωσε σεμινάριο στην Αθήνα σχετικά με τη ρητορική μίσους, όπου παρουσιάστηκε η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) σχετικά με την Ελλάδα.

Στατιστικά στοιχεία

Από το 2015 έως το 2018 έγιναν 615 καταγγελίες περιστατικών με ρατσιστικά κίνητρα στις αστυνομικές αρχές (84 το 2015, 100 το 2016, 184 το 2017 και 247 το 2018). Το πρώτο εξάμηνο του 2019 έγιναν 174 καταγγελίες.

Από το 2015 έως το 2017 ασκήθηκαν ποινικές διώξεις σε 127 υποθέσεις (32 το 2015, 40 το 2016 και 55 το 2017). Από το 2015 έως το 2017 οι δράστες καταδικάστηκαν σε 19 υποθέσεις και αθωώθηκαν σε 4.

Οι αρχές επισήμαναν ότι τα παραπάνω στοιχεία, τα οποία συγκέντρωσαν οι αστυνομικές αρχές και οι εισαγγελείς, βασίζονται σε 12μηνο προγραμματισμό και απαιτούν προσεκτική ανάλυση και επεξεργασία. Για το λόγο αυτό, τα σχετικά στοιχεία για το 2018 δεν είναι ακόμη διαθέσιμα.

Επιπλέον, αυτή τη στιγμή εκκρεμούν 216 ποινικές έρευνες σε υποθέσεις εγκλημάτων βίας ενώπιον εισαγγελέων περιφερειακών δικαστηρίων και 4 ενώπιον εφετείων.

Οι αρχές αναφέρθηκαν σε απόφαση του Μικτού Ορκωτού Εφετείου Αθηνών (αριθ. 286/2019) σχετικά με τη δολοφονία Πακιστανού με ρατσιστικά κίνητρα. Οι δύο δράστες κρίθηκαν ένοχοι και καταδικάστηκαν ο καθένας σε κάθειρξη 21 ετών και 5 μηνών. Τόσο σε αυτή την απόφαση όσο και στην απόφαση αριθ. 19488/2017 του Πλημμελειοδικείου Θεσσαλονίκης (όπου οι κατηγορούμενοι κρίθηκαν ένοχοι για ρατσιστική προσβολή των θυμάτων λόγω της θρησκείας τους και καταδικάστηκαν σε φυλάκιση με αναστολή), κατά την επιμέτρηση της ποινής τα δικαστήρια έλαβαν υπόψη τα ρατσιστικά κίνητρα των κατηγορουμένων ως επιβαρυντικές περιστάσεις. Στην πρώτη υπόθεση οι γονείς του θύματος ενημερώθηκαν σχετικά με τη διαδικασία και ο πατέρας του συμμετείχε στη διαδικασία ενώπιον του εφετείου.

Επίσης, οι αρχές αναφέρθηκαν σε απόφαση του Πλημμελειοδικείου Αθηνών (αριθ. 1667/2018) με την οποία ο κατηγορούμενος καταδικάστηκε για ρατσιστικές δηλώσεις κατά μεταναστών που ζούσαν στην Αθήνα στην ίδια περιοχή με τον προσφεύγοντα της υπόθεσης *Sakir κατά Ελλάδος*.

Υποβολή απόψεων βάσει του άρθρου 9 του Κανονισμού της Επιτροπής Υπουργών

Στις 21 Οκτωβρίου 2019 η Επιτροπή παρέλαβε έγγραφο¹ του Ελληνικού Παρατηρητηρίου των Συμφωνιών του Ελσίνκι στο οποίο γίνεται αναφορά στις συμπερασματικές παρατηρήσεις της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη των ρατσιστικών διακρίσεων σχετικά με την Ελλάδα (2016), όπου, αν και η Επιτροπή χαιρετίζει «τις πληροφορίες που παρασχέθηκαν σχετικά με την αυξημένη εφαρμογή της αντιρατσιστικής νομοθεσίας», εκφράζει τις ανησυχίες της για «την ακόμα περιορισμένη επίκληση και εφαρμογή των διατάξεων της αντιρατσιστικής νομοθεσίας και το χαμηλό ποσοστό καταδικαστικών αποφάσεων των δικαστηρίων».² Το Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι επέστησε περαιτέρω την προσοχή της Επιτροπής στο γεγονός ότι σε λίγες μόνο από αυτές τις υποθέσεις ασκήθηκε ποινική δίωξη. Το Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι παρατήρησε με ανησυχία ότι οι εισαγγελείς που διερευνούν ρατσιστικά εγκλήματα δεν είναι εξειδικευμένοι και η θητεία τους στη συγκεκριμένη θέση είναι βραχεία.

Ως αντιπρόσωπος των προσφευγόντων στην υπόθεση *Gjikondi κατά Ελλάδος*, το Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι επισήμανε ότι θα πρέπει να εξεταστεί η δυνατότητα ακύρωσης της απόφασης του εθνικού δικαστηρίου μετά από την άσκηση έφεσης υπέρ του νόμου από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Επίσης, το Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι πρότεινε, σε περιπτώσεις όπου η επανεξέταση μιας υπόθεσης δεν είναι δυνατή λόγω παραγραφής, οι αρχές να εξετάζουν την πιθανότητα έκδοσης γραπτής συγγνώμης ως τρόπο πλήρους ικανοποίησης των θυμάτων.

Σε απάντηση των απόψεων του Ελληνικού Παρατηρητηρίου των Συμφωνιών του Ελσίνκι,³ οι αρχές παρατήρησαν ότι η δυνατότητα άσκησης έφεσης υπέρ του νόμου από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου προβλέπεται ως ειδικό ένδικο μέσο για την

¹ Βλ. έγγραφο DH-DD(2019)1234.

² Ημερομηνία έκδοσης: 3.10.2016, παρ. 14.

³ Βλ. έγγραφο DH-DD(2019)1234.

εξασφάλιση της ορθής εφαρμογής του νόμου. Δεν μπορεί να οδηγήσει σε επανεξέταση της υπόθεσης επί της ουσίας και, ως εκ τούτου, δεν θα έχει συγκεκριμένα οφέλη για τον προσφεύγοντα. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να εξυπηρετήσει κανένα σκοπό ως ειδικό μέτρο. Οι αρχές επισήμαναν ότι, σύμφωνα με τα συμπεράσματα της ECRI του 2018 σχετικά με την εφαρμογή των συστάσεών της, η Ελλάδα έχει κάνει σημαντικά θετικά βήματα για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας. Επιπλέον, η ECRI έκρινε ότι εφαρμόστηκε η υψηλής προτεραιότητας σύστασή της σχετικά με την εκπαίδευση των αστυνομικών, δικαστών και εισαγγελέων στην εφαρμογή του άρθρου 81Α του Ποινικού Κώδικα σχετικά με τα εγκλήματα μίσους.

Ανάλυση από τη Γραμματεία

Ατομικά μέτρα

Υπόθεση Sakir κατά Ελλάδος

Όπως παρατηρείται παραπάνω, αν και ξεκίνησε επανεξέταση της υπόθεσης, εντέλει τέθηκε στο αρχείο καθώς ήταν αδύνατος ο εντοπισμός του προσφεύγοντος.

Είναι σημαντικό όμως να επισημανθεί ότι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, διαπιστώνοντας ότι η έρευνα της παρούσας υπόθεσης δεν χαρακτηριζόταν από την απαιτούμενη επιμέλεια και αποτελεσματικότητα, επισήμανε τις ακόλουθες αστοχίες:

- (α) το γεγονός ότι υπήρξε τουλάχιστον ένας αυτόπτης μάρτυρας (Α.Κ.) ο οποίος δεν κλήθηκε ποτέ να καταθέσει (παρ. 67 της απόφασης του Δικαστηρίου),
- (β) ότι η αστυνομία έπρεπε να έχει εξετάσει τον πρώτο αυτόπτη μάρτυρα (Α.Σ.) – ο οποίος ανακάλεσε την αρχική του κατάθεση με την οποία αναγνώριζε δύο πρόσωπα ως δράστες της επίθεσης – υπό συνθήκες που θα μπορούσαν να εγγυηθούν την αξιοπιστία και την ακρίβεια των πληροφοριών που θα παρείχε. Το Δικαστήριο επίσης παρατήρησε ότι ο Α.Σ. δεν ρωτήθηκε ποτέ για ποιο λόγο άλλαξε την κατάθεσή του σε λίγες μόλις ώρες (παρ. 68 της απόφασης του Δικαστηρίου),
- (γ) σχετικά με τα δύο πρόσωπα που αναγνωρίστηκαν, το Δικαστήριο επίσης παρατήρησε ότι οι δικαστικές αρχές δεν προέβησαν σε καμία ενέργεια, π.χ. να τους κλητεύσουν, για να εξετάσουν εκ νέου το ρόλο τους στο περιστατικό (παρ. 69 της απόφασης του Δικαστηρίου).

Υπενθυμίζεται εν προκειμένω ότι, όποτε διενεργείται νέα έρευνα μετά από απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου που διαπίστωσε ανεπάρκειες στην αρχική

έρευνα, είναι σημαντικό οι αρχές, ιδίως οι αρμόδιοι εισαγγελείς, να αξιολογούν, σύμφωνα με τα πρότυπα της Σύμβασης:

- ποιες ανακριτικές πράξεις απομένουν να γίνουν,
- ποιες ανακριτικές πράξεις είναι αδύνατον πλέον να γίνουν για πρακτικούς ή νομικούς λόγους,
- ποια μέσα μπορούν να χρησιμοποιηθούν ώστε να ξεπεραστούν τα υφιστάμενα εμπόδια και
- ποια συγκεκριμένα αποτελέσματα αναμένεται να επιτευχθούν και σε ποιο χρονικό πλαίσιο.

Ενόψει των ανωτέρω, η Επιτροπή μπορεί να θελήσει να παρατηρήσει ότι ο εισαγγελέας αποφάσισε να θέσει την υπόθεση στο αρχείο χωρίς να προσπαθήσει να καλύψει τα κενά της έρευνας που επισήμανε το Δικαστήριο, και να καλέσει τις αρχές να παράσχουν πληροφορίες σχετικά με τα ως άνω εκκρεμή θέματα (α', β', γ') σχετικά με τη διεξαγωγή νέας έρευνας για την υπόθεση αυτή.

Υπόθεση Gjicondi κ.λπ. κατά Ελλάδος

Υπενθυμίζεται ότι στην υπόθεση αυτή το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο παρατήρησε ότι η διάρκεια της προκαταρκτικής φάσης μπορεί κάλλιστα να υπονόμεισε την αποτελεσματικότητα της έρευνας, παρά την επιμέλεια που επέδειξε στη συνέχεια το Κακουργιοδικείο. Επιπλέον, επέκρινε την ανεπαρκή συμμετοχή των προσφευγόντων στη σχετική έρευνα, καθώς και την παράλειψη των αρχών να εξετάσουν το ενδεχόμενο ύπαρξης ρατσιστικού κινήτρου. Όλες αυτές οι ατέλειες συνδέονται με τη διαδικασία που ακολουθήθηκε, η οποία οδήγησε στην αθώωση του κατηγορουμένου. Όμως, το ελληνικό δίκαιο δεν επιτρέπει την επανεξέταση της υπόθεσης μετά την αθώωση του κατηγορουμένου σύμφωνα με την αρχή *ne bis in idem*, παρά μόνον υπό πολύ συγκεκριμένες προϋποθέσεις, οι οποίες δεν πληρούνται στην παρούσα υπόθεση. Συνεπώς, η Επιτροπή μπορεί να θελήσει να παρατηρήσει, ενόψει των ανωτέρω, ότι δεν είναι δυνατή η διεξαγωγή νέας έρευνας και ότι δεν φαίνεται να είναι εφικτή η λήψη άλλων ατομικών μέτρων.

Γενικά μέτρα

Τα ευρείας εφαρμογής μέτρα που έχουν λάβει οι αρχές για την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους αποτελούν ένα πολύ θετικό βήμα. Συγκεκριμένα, η

επιμόρφωση αστυνομικών και εισαγγελέων και η μεθοδολογική καθοδήγηση που παρέσχε στους εισαγγελείς ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου αποδεικνύουν την αποφασιστικότητα των αρχών για την αντιμετώπιση και την πρόληψη των εγκλημάτων μίσους. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή μπορεί να θελήσει να χαιρετίσει τις συνεχιζόμενες προσπάθειες και την αποφασιστικότητα που επιδεικνύουν οι αρχές. Επίσης, η Επιτροπή μπορεί να θελήσει να ενθαρρύνει τις αρχές να συνεχίσουν την επιμόρφωση εισαγγελέων και δικαστών στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την εφαρμογή της νομοθεσίας περί εγκλημάτων μίσους προκειμένου να εξασφαλιστεί η διατηρησιμότητα της προόδου που έχει επιτευχθεί, ενδεχομένως αξιοποιώντας την τεχνογνωσία του Συμβουλίου της Ευρώπης σε αυτό τον τομέα.

Όμως, η εκτέλεση των αποφάσεων στη συγκεκριμένη ομάδα υποθέσεων απαιτεί συντονισμένη δράση, στοχευμένες μακροπρόθεσμες προσπάθειες και σταθερή δέσμευση από όλες τις αρμόδιες αρχές ώστε να επιτευχθεί σαφής και απτή πρόοδος και να αποδειχθεί με στοιχεία. Στο πλαίσιο αυτό, σημειώνεται ότι στις Συμπερασματικές Παρατηρήσεις της σχετικά με την Ελλάδα το 2019,⁴ η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων, ενώ αναγνωρίζει τα νομοθετικά και άλλα μέτρα που έχει λάβει η Ελλάδα για την αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους, εκφράζει την ανησυχία της λόγω των «αναφορών που έχει λάβει και οποίες δείχνουν αύξηση των περιστατικών ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας, ιδιαίτερα κατά προσφύγων, μεταναστών και μελών της κοινότητας των Ρομά,⁵ καθώς και σημαντική αύξηση του αριθμού των περιστατικών όπου όργανα εφαρμογής του νόμου ήταν οι δράστες ή είχαν άλλη ανάμιξη. Επίσης, η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για τις αναφορές περί εκτεταμένης ατιμωρησίας για τέτοια εγκλήματα».

Στατιστικά στοιχεία

Τα στοιχεία που παρέσχαν οι αρχές δείχνουν συνεχή αύξηση του αριθμού των καταγγελλόμενων περιστατικών ρατσιστικής βίας από το 2015 έως το 2018. Σε

⁴ CRI(2018), ημερομηνία έκδοσης: 3.9.2019, παρ. 46.

⁵ Ο όρος «Ρομά και Travellers» χρησιμοποιείται από το Συμβούλιο της Ευρώπης για να δηλώσει ένα ευρύ σύνολο ομάδων που καλύπτονται από το έργο του Συμβουλίου της Ευρώπης στον τομέα αυτό: αφενός (α) Roma, Sinti/Manush, Calé, Kaale, Romanichals, Boyash/Rudari, (β) Βαλκάνιους Αιγυπτίους (Αιγύπτιοι και Ashkali), (γ) Ανατολικές ομάδες (Dom, Lom και Abdal), και αφετέρου ομάδες όπως οι Travellers, οι Yenish και πληθυσμοί που χαρακτηρίζονται με το διοικητικό όρο «Gens du voyage», καθώς και πρόσωπα που αυτοπροσδιορίζονται ως Τσιγγάνοι. Η παρούσα υποσημείωση είναι ερμηνευτική και δεν συνιστά ορισμό των Ρομά ή/και Travellers.

σύγκριση με το σύνολο των 615 περιστατικών, τα στοιχεία που παρέσχαν οι αρχές δείχνουν ότι ο αριθμός των ποινικών διώξεων (συνολικά 127) και ιδίως των καταδικών (συνολικά 19) την περίοδο 2015-2017 είναι χαμηλός. Οι δύο καταδικαστικές αποφάσεις του 2017 και του 2019 που αναφέρθηκαν παραπάνω (πρόοδος εκτέλεσης) είναι σημαντικές. Όμως, αυτό δεν επιτρέπει τη συνολική αξιολόγηση της επιτευχθείσας προόδου καθώς δεν έχουν δοθεί παρόμοια ποιοτικά στοιχεία για τις άλλες 17 καταδίκες την περίοδο 2015-2017, ενώ δεν έχουν δοθεί καθόλου στοιχεία για τη διετία 2018-2019. Χρειάζεται πιο ενδελεχής ποιοτική ανάλυση για να αξιολογηθεί η μέχρι τώρα αποτελεσματικότητα των υιοθετηθέντων μέτρων.

Ως εκ τούτου, η Επιτροπή μπορεί να θελήσει να καλέσει τις αρχές να παράσχουν λεπτομερέστερα και επικαιροποιημένα στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη ρατσιστική βία, συμπεριλαμβανομένων πληροφοριών σχετικά με τα αποτελέσματα που έχουν επιτευχθεί στον τομέα αυτό.

Εξασφάλιση χρηματοδότησης: Ναι.

Ακριβής μετάφραση από τα Αγγλικά του συνημμένου πρωτοτύπου εγγράφου

Αθήνα, 3 Μαρτίου 2020

Ο μεταφραστής του Υπουργείου Εξωτερικών

Βασίλειος Δ. Μπελεκούκας